

Onsdagen den 17 oktober

Kl. 15.00

§ 1 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 128 till försvarsutskottet.

§ 2 Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition ang. anställningsskydd, m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 129 med förslag till lag om anställningsskydd, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr LIDGARD (m), som yttrade:

Herr talman! De förslag som Kungl. Maj:t lägger fram i propositionen 129 om trygghet i anställningen är synnerligen betydelsefulla för både arbetstagare och arbetsgivare. Det får vi säkert tillfälle att diskutera under ärendets fortsatta behandling. Vad jag skulle vilja framföra här i dag är ett beklagande av att man från regeringens sida inte har tyckt att detta viktiga lagförslag, som berör nästan alla anställda – inte riktigt alla, men det får vi också tillfälle att diskutera senare – och alla arbetsgivare, har varit förtjänt av att remitteras till lagrådet. Jag har i denna talarstol när det har gällt andra lagförslag som vi haft att behandla sagt att det är synd att regeringen underlåter att höra lagrådet i frågor av detta slag som berör så många människor. Det föreligger ett starkt behov för oss som arbetar här i riksdagen att få en allsidig belysning av sådana här svåra frågor.

Här vill jag särskilt understryka att det rör sig om en helt ny lagstiftning, som vi praktiskt taget inte har några som helst förebilder till. Vi har ingen särskilt stor erfarenhet på detta lagstiftningsområde, och därför hade det varit bra om vi hade fått redovisat för oss sådana speciella synpunkter som lagrådet normalt har framfört på grund av den granskning som man gjort av andra lagförslag.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till detta. Jag vill nu bara ge uttryck åt förhoppningen att regeringen skall bättra sig på denna punkt och inte vara så rädd för att få sina lagförslag granskade av sakkunniga instanser.

Överläggningen var härmed slutad.

Kungl. Maj:ts proposition nr 129 hänvisades därefter till inrikesutskottet.

§ 3 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner nr 135 till försvarsutskottet, nr 136 till socialutskottet,

Onsdagen den
17 oktober 1973

*Vid remiss av
Kungl. Maj:ts
proposition ang.
anställnings-
skydd, m. m.*

Nr 116

Onsdagen den
17 oktober 1973

*Utsträckt
motionstid*

nr 137 och 138 till lagutskottet,
nr 139 till näringsutskottet,
nr 140 till lagutskottet,
nr 141 till jordbruksutskottet,
nr 142 till finansutskottet,
nr 143 till trafikutskottet,
nr 144 till socialförsäkringsutskottet,
nr 145 till näringsutskottet,
nr 146 till trafikutskottet,
nr 147 till lagutskottet samt
nr 149 till konstitutionsutskottet.

§ 4 Föredrogs och hänvisades redogörelsen nr 17 till utrikesutskottet.

§ 5 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 2008 till justitieukskottet och
nr 2009 till socialförsäkringsutskottet.

§ 6 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 90–124.

§ 7 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr PETERSSON i Gäddvik (m), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition 1973:135 angående vissa organisationsfrågor rörande armén, dels Kungl. Maj:ts proposition 1973:146 angående godkännande av överenskommelser mellan Sverige och Danmark om dels fasta förbindelser över Öresund, dels flygtrafikledningstjänst m. m. med anledning av tillkomsten av en dansk flygplats på Saltholm, m. m. måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till första plenum efter onsdagen den 31 oktober.

Denna anhållan bifölls.

§ 8 Interpellation nr 125 om vidgad rätt till statsbidrag till elevhem för elever i gymnasieskolan

Ordet lämnades på begäran till

Herr HENMARK (fp), som yttrade:

Herr talman! Jämlikt ”Bestämmelser om statsbidrag till elevhem för elever i gymnasieskolan” (kungl. brev av den 27 maj 1971) utgår statsbidrag till kostnader för lokaler för elevhem. Statsbidraget berör de flesta tvååriga linjerna på gymnasieskolan samt specialkurser med undantag av sådana som avser utbildning för jordbruk, skogsbruk eller trädgårdsnäring. De tvååriga gymnasielinjerna jordbruk och skog är

emellertid icke inkluderade i dessa bestämmelser. För skogsbrukets yrkesskolor finns emellertid en särskild skrivelse från SÖ av den 9 augusti 1972, diarienummer 5 501/72, som ger motsvarande statsbidragsmöjligheter.

För sjuksköterskeskolor finns också motsvarande bestämmelser för statsbidrag.

För närvarande gäller sålunda beträffande landstingens gymnasieutbildning att statsbidrag kan utgå till förhyrande av elevhem vid samtliga utbildningslinjer utom jordbruks- och trädgårdsutbildning. Detta förhållande förefaller inkonsekvent och orättvist.

Med här anförda skäl anhåller jag om riksdagens medgivande att till herr utbildningsministern få ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att nu rådande statsbidragsregler är tillfredsställande?
2. När kan förslag till ändrade och rättvisare bestämmelser förväntas?

Denna anhållan bordlades.

§ 9 Interpellation nr 126 om en allsidig information rörande kärnkraftens säkerhetsfrågor

Ordet lämnades på begäran till

Fru HAMBRAEUS (c), som yttrade:

Herr talman! Riksdagen beslöt den 15 maj i år att uttala följande:

”Inga beslut att bygga ut kärnkraften ytterligare bör fattas förrän ett nytt, allsidigt beslutsunderlag, innefattande bl. a. information om forskningsresultat och utvecklingstendenser, har förelagts riksdagen.” (Näringsutskottets betänkande nr 49 år 1973 s. 19.)

Beslut enligt 2 § atomenergilagen rörande nya aggregat bör alltså inte fattas förrän detta beslutsunderlag presenterats. Någon tidsgräns på ett år har inte satts av riksdagen, vilket ofta påståtts i diskussionen.

Det är av stor betydelse att man kan lita på att den information som regeringen kommer att förelägga riksdagen verkligen är allsidig. För att detta skall bli möjligt är det nödvändigt att också sakkunniga kritiker av kärnkraften och sakkunniga som inte deltar i det nuvarande svenska kärnkraftsprogrammet inbjudes att informera regeringen.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr industriministern få ställa följande fråga:

På vilket sätt ämnar statsrådet försäkra sig om att den information rörande kärnkraftens säkerhetsfrågor som skall föreläggas riksdagen kommer att bli allsidig?

Denna anhållan bordlades.

§ 10 Interpellation nr 127 om ökat statligt inflytande över byggmaterialproduktionen

Ordet lämnades på begäran till

Herr WERNER i Tyresö (vpk), som yttrade:

Herr talman! AB Cementas köp i augusti i år av AB Gullhögen fullbordar en praktiskt taget hundra procentig koncentration inom cementvaruproduktionen till ett mäktigt monopol. Redan före denna fusion kan sägas att AB Cementa jämte AB Gullhögens Bruk utövade en utpräglad dominans. De båda giganterna inom den tunga sektorn av byggmaterialindustrin har efter marknadsuppdelning sinsemellan utan inbördes priskonkurrens bestämt vad viktiga basmaterial skall kosta.

Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp har under flera år i riksdagsmotioner riktat uppmärksamheten på den privatkapitalistiska dominansen inom byggnadsmaterialbranschen och speciellt inom denna del. Vad cementvaruproduktionen angår har i vpk-motionerna anförts att de privatägda jätteföretagen redan har sådan kapacitet att statlig nyetablering inte är en framkomlig väg för att skaffa ett statligt inflytande över denna bransch. Ett sådant måste därför enligt kommunisternas mening förverkligas genom ett förstatligande. Senast vid årets vårriksdag ställdes i motion 819 yrkande att riksdagen hos regeringen skulle hemställa om förslag om förstatligande av bl. a. AB Cementa och AB Gullhögens Bruk. I såväl motionen som utskottets betänkande åberopades fastställandet från statens pris- och kartellnämnd att till följd av företagsstrukturen förutsättningar för priskonkurrens mellan tillverkarna saknas. Statens delägarskap i Gullhögen innebar enligt utskottet en direkt insyn i produktion och marknadsföring av cement och lättbetong. En sådan mycket genomgripande åtgärd som motionärerna förordat fanns det därför enligt utskottets mening inte för närvarande anledning till.

Prisutvecklingen och den nu genomförda maktkoncentrationen aktualiserar att frågan om ett statligt ingripande ånyo tas upp till behandling. I den åberopade motionen påvisades att priserna på cement från 1969 till november 1971 hade ökat med 22,4 procent. I ett tal inför Riksbyggens representantskap i Luleå den 11 maj i år uppskattade förbundsordföranden i Byggnadsarbetareförbundet, herr Knut Johansson, prisstegringen på bl. a. cement till 25 – 30 procent sedan år 1969. Vidare anförde han att anledning till misstanke förelåg, att de s. k. byggkedjorna tar ut i materialledet när konkurrensen i bygget omöjliggör övervinster där.

Det statliga delägarskapet i Gullhögen, bestående i ett ägande av 14 procent av aktierna, har inte ens haft till resultat att företagets försäljning till Cementa kunde ske med regeringens vetskap. En annan aspekt är det hot om nedläggande av fabriken i Hällekis som uppstått i samband med det nya cementmonopolets tillkomst. Fabriken sysselsätter 300 personer. Ett helt samhälle med 1 000 invånare är beroende av fabriken existens. En märklig omständighet är också att de anställdas representanter i bolagsstyrelsen hölls utanför beslutsfattandet om Cementas köp av Gullhögen.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att det statliga delägarskapet i

Gullhögen inte på något sätt berättigar den tillfredsställelse över det statliga inflytandet i denna betydelsefulla bransch som utskottets betänkande och riksdagens ställningstagande till den återopade vpk-motionen gav uttryck åt.

I pressdiskussionen efter den genomförda fusionen skriver tidningen *Arbetet* (s) i en ledare den 13 augusti 1973: "Staten har tillförsäkrat sig en mindre del (inflytande). Men kollektivt ägande och kontroll av cementtillverkningen är av sådan betydelse för löntagarna/konsumenterna, att en insats av AP-fondsmedel skulle vara väl motiverad."

Slutsatsen för cementvaruproduktionens del kan med samma fog gälla byggmaterialindustrin i vidsträcktare mening. Det inträffade illustrerar för cementvarubranchens vidkommande behovet av ett sådant vidsträcktare grepp på denna fråga. Av omedelbar betydelse är att de av nedläggningshot drabbade anställda i Hällekis får detta hot avlägsnat och frågan om sysselsättning löst på ett tillfredsställande sätt.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr industriministern få rikta följande frågor:

1. Anser statsrådet AB Cementas förvärv av AB Gullhögens Bruk aktualisera ett ingripande mot den privatkapitalistiska maktkoncentrationen inom cementvarubranchen genom ett förstatligande?

2. Anser statsrådet situationen nu vara mogen för att i vidsträcktare mening pröva frågan om ett ökat statligt inflytande över byggmaterialproduktionen?

3. Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta i syfte att trygga sysselsättningen för de anställda vid Hällekisfabriken?

Denna anhållan bordlades.

§ 11 Interpellation nr 128 ang. lantbruksrepresentationen vid svenska beskickningar i utlandet.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HANSSON i Skegrie (c), som yttrade:

Herr talman! Riksdagen fattade i våras beslut om en förstärkning av utlandsrepresentationen på jordbruks-, skogsbruks- och livsmedelsområdet. Denna har tidigare omfattat befattningar i Bonn, Bryssel och Washington. Genom riksdagens beslut skapades möjligheter att tillsätta ytterligare en befattningshavare, placerad i Östeuropa. I enlighet härmed höjdes anslaget till lantbruksrepresentanter för budgetåret 1973/74 med 250 000 kronor i förhållande till förslaget i statsverkspropositionen.

Såväl i den motion (nr 1399 år 1973) och det utskottsbetänkande (jordbruksutskottets betänkande nr 1 p. 2 år 1973) som låg till grund för frågans behandling i riksdagen som i kammardebatten framgick det klart och tydligt att beslutet avsåg en utökning av representationen med en befattningshavare i Östeuropa. Motivet för att inrätta en sådan tjänst var bl. a. behovet av att vidga marknaden för svenska jordbruksprodukter men också angelägenheten av att närmare kunna följa den allmänna utvecklingen inom jord- och skogsbruk och på miljövårdsområdet i dessa

länder. Riksdagen avslag samtidigt en reservation, där tankar framfördes på att senare inrätta en särskild representant i Nairobi i anslutning till FN:s miljövårdssekreteriat.

Efter riksdagsbeslutet har den tidigare lantbruksrepresentanten i Bonn erhållit förflyttning till Moskva. Någon ny befattningshavare har däremot inte utsetts i Bonn. Regeringen har i stället inrättat en befattning i Nairobi.

Den förstärkning av bevakningen på lantbrukets område i Europa och öststaterna som riksdagsbeslutet avsåg har alltså inte kommit till stånd. Regeringens handlingssätt i denna fråga måste därför inge förvåning. Den genom riksdagsbeslutet möjliggjorda utökningen av lantbruksrepresentationen har således enligt min uppfattning inte skett i enlighet med riksdagsbeslutets anda och mening.

Med hänvisning till vad som har anförts i interpellationen hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att regeringens handläggning av frågan om en utökning av lantbruksrepresentationen står i överensstämmelse med riksdagens beslut?

2. Har regeringen för avsikt att återbesätta befattningen som lantbruksrepresentant i Bonn?

Denna anhållan bordlades.

§ 12 Interpellation nr 129 om återupptagande av utbildningen för vapenfria värnpliktiga vid SJ-skolan i Ängelholm

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDKVIST (s), som yttrade:

Herr talman! Ett av de tjänstgöringsalternativ som står de vapenfria tjänstepliktiga (VTP) till buds är utbildningen på SJ-skolan i Ängelholm. Där antages årligen mellan 50 och 100 vapenfria tjänstepliktiga för utbildning i linjereparationstjänst. Efter en drygt två månader lång teoretisk och delvis även praktisk utbildning sker den fortsatta tjänstgöringen på de orter där de vapenfria blivit placerade. Denna del av tjänstgöringen pågår i ungefär åtta månader och fullgöres under handledning av instruktör.

Anledningen till att frågan om de vapenfria tjänstepliktigas utbildning på SJ-skolan i Ängelholm aktualiseras i denna interpellation är att ifrågavarande utbildning har inställts under budgetåret 1973/74.

Ett grundläggande skäl till att utbildningen inställts synes – enligt de upplysningar som stått att få i ärendet – vara att varken SJ eller AMS är beredda att påta sig kostnaderna för den. Kostnaderna för utbildningen uppgår till ca 1 miljon kronor. Från SJ upplyses att man anser såväl utbildningen som förekomsten av vapenfria tjänstepliktiga i företagets reguljära verksamhet vara en företagsekonomisk belastning för statens järnvägar. SJ anser att denna verksamhet saknar motsvarighet hos konkurrerande företag och hänvisar i sammanhanget till den statliga

trafikpolitikens riktlinjer. Som en följd därav har SJ i skrivelse till arbetsmarknadsstyrelsen begärt ersättning för sina utbildningskostnader.

Kungl. Maj:t har utfärdat närmare bestämmelser om ersättning för utbildningskostnader och vederlag för vapenfria tjänstepliktigas arbetsinsats. En grundläggande regel i dessa föreskrifter är att en s. k. clearingmetod i förekommande fall kan tillämpas. Metoden innebär bl. a. att kostnaderna kan kvittas om utbildningskostnaderna och värdet av de vapenfrias arbetsinsats skulle uppgå till ungefär lika stora belopp. Fram t. o. m. budgetåret 1972/73 har AMS disponerat ett anslag för utbildning av VTP. Det är från detta anslag som SJ begärt ersättning för sina kostnader. Ersättning för utbildningskostnader har emellertid AMS endast kunnat utbetala under förutsättning att ansökande myndighet givit vederlag för VTP:s insatser.

I samband med att SJ hos AMS begärde ersättning för sina utbildningskostnader framhölls emellertid från företaget att man inte var villig att kvitta dessa kostnader mot ett vederlag för de vapenfrias arbetsinsatser. Som skäl härtill framhålles att SJ inte anser sig kunna utnyttja de vapenfrias insatser i den fredsmässiga produktionen. Därmed har också SJ ryckt undan möjligheterna för AMS att ur det under budgetåret 1972/73 disponerade anslaget kunna utbetala ersättning för de kostnader som för statens järnvägars vidkommande är förknippade med utbildningen av vapenfria tjänstepliktiga på SJ-skolan i Ängelholm.

Fr. o. m. budgetåret 1973/74 föreskrivs att de medel som avsatts för ersättning av utbildningskostnader skall disponeras av Kungl. Maj:t. Efter hand som ett större antal sökande erhållit vapenfri tjänst har placeringen av dessa ungdomar i meningsfull tjänstgöring kommit under debatt. Krav har därvid ställts på en utökning av antalet utbildnings- och sysselsättningsmöjligheter för dem som erhåller vapenfri tjänst. Sedan riksdagen våren 1973 biföll en motion i samma ärende har en statlig utredning fått i uppdrag att bl. a. lämna förslag i denna riktning.

Med beaktande av den situation som råder vid placeringen av vapenfria tjänstepliktiga framstår beslutet att under innevarande budgetår inte inkalla VTP till utbildning vid SJ-skolan i Ängelholm som oförklarligt. Denna form av utbildning har ju pågått sedan 1953 och berör numera årligen upp till 100 ungdomar. Om snäva bestämmelser om kostnadsansvaret för ifrågasvarande utbildning utgör ett hinder för ett fullföljande av denna budgetåret 1973/74 bör Kungl. Maj:t – som under detta budgetår disponerar vissa medel för utbildningskostnader – utan dröjsmål ingripa i ärendet. Oavsett var det slutliga kostnadsansvaret skall läggas är det angeläget att utbildningsverksamheten vid SJ-skolan snarast kommer i gång.

Med stöd av denna redogörelse hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern få framställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga för att få utbildningen för vapenfria tjänstepliktiga vid SJ-skolan i Ängelholm återupptagen?
2. Vid vilken tidpunkt kan utbildningen lämpligen återupptas?

Denna anhållan bordlades.

§ 13 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 165 med förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder.

§ 14 Anmäldes och bordlades motionen nr 2010 av herr *Hermansson m. fl.* om svenskt bistånd till motståndsrörelsen i Chile.

§ 15 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framstälts, nämligen

den 16 oktober av

Nr 250 Herr *Claeson* (vpk) till herr handelsministern om åtgärder med anledning av de ökade fraktkostnaderna för olja:

Avser handelsministern att vidta några åtgärder med anledning av de mycket kraftiga ökningarna av fraktkostnaderna för olja med hänsyn till fraktkostnadernas stora andel i höjningen av oljepriserna och dess konsekvenser för bl. a. boendekostnaderna?

Nr 251 Herr *Wirmark* (fp) till herr utrikesministern om bistånd åt politiska flyktingar från Chile:

Vilka ytterligare åtgärder avser regeringen att vidta – direkt eller i samarbete med FN:s flyktingkommissarie – för att uppnå att de personer som i dag flyr eller önskar fly undan politiska förföljelser i Chile skall kunna lämna landet och erhålla fristad i Sverige eller annat lämpligt land?

Nr 252 Herr *Norrby* i Åkersberga (fp) till herr kommunikationsministern angående beredskapen mot skador vid sjötransport av miljöfarligt gods:

Anser statsrådet att nuvarande bestämmelser om och beredskap mot skador vid transport till sjöss av giftigt och annat farligt gods är tillfredsställande?

den 17 oktober av

Nr 253 Herr *Svanberg* (s) till herr industriministern angående tidpunkten för förslag till riksdagen om ett nytt stålverk i Luleå:

När beräknas den pågående utredningen om ett nytt stålverk i Luleå ha nått därhän att förslag därom kan föreläggas riksdagen?

Nr 254 Herr *Larfors* (s) till herr inrikesministern om höjning av övre gränsen för direktlån som beviljas av företagarföreningar:

Är statsrådet villigt att överväga en höjning av övre gränsen för de direktlån, som företagarföreningarna äger att bevilja hantverksföretag samt mindre och medelstora företag?

Nr 255 Herr *Olsson* i Sundsvall (c) till herr justitieministern angående

tillsättandet av valförrättare:

Anser statsrådet att det är väl förenligt med andan i gällande vallagstiftning att majoriteten i en valnämnd utnyttjar sin majoritetsställning för att besätta samtliga poster som valförrättare med personer som tillhör samma politiska meningsriktning som valnämndens majoritet?

Nr 256 Herr *Åberg* (fp) till herr jordbruksministern angående den svenska fiskarkårens framtida utkomstmöjligheter:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidtaga för att i god tid tillförsäkra den svenska fiskarkåren möjlighet att för framtiden fortsätta med sitt yrke på Nordatlanten, Nordsjön och andra fångstområden, där man fiskat sedan generationer, därest den av FN planerade havsrättskonferensen våren 1974 skulle ge de olika kuststaterna rätt att flytta ut fiskegränserna till 200 sjömil, vilket nu i olika former planeras?

Nr 257 Herr *Blomkvist* (s) till herr industriministern angående planerna att omlokalisera cementindustrin:

Hur ser statsrådet på planerna att omlokalisera landets cementindustri och vilka möjligheter föreligger att understödja kommunens strävanden att trygga arbets- och utkomstmöjligheterna för befolkningen i Hällekis?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 15.10.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert